

החזר הוצאות רכב מונע אפשרות לשינוי דפוסי תנועה¹

תמר קינן, תחבורה היום ומחר

הקדמה

בחן את עצמך, אתה (או את) עובד מדינה, וידועים לך התנאים הבאים:

1. שליש מהשכר שלך מותנה בהוכחה שיש לך רכב על שימך.
2. מקום העבודה מקצה לך חנייה בחינם.
3. חובה עליך להיות בעל רשיון נהיגה תקף.

שאלה: איך תגיע לעבודה?

1. ברכב הפרטי
2. בתחבורה ציבורית
3. במסוק

ניקוד:

1. הבנת את השיטה- המדינה רוצה שתיסע ברכב פרטי
2. אתה אידיאולוג או טמבל
3. אתה עשיר

"החזר הוצאות נסיעה המחייבות הוכחת בעלות על הרכב, מנציח את תרבות הרכב הפרטי בישראל, ומונע מעבר לשימוש מאסיבי יותר בתחבורה ציבורית". כך אומר משנה למנכ"ל משרד התחבורה, מר אלכס לנגר.

כיום, מרכיב חשוב בשכר עובדי המדינה תלוי באחזקת רכב פרטי וחמור מכך - ככל שהרכב גדול יותר ויקר יותר, כך משלמת המדינה השתתפות גדולה יותר בתשלומי הביטוח. ההשלכות הנובעות מכך:

1. עובדים שאין להם רשיון נהיגה מסיבות התלויות בהם או מסיבות של נכות כל שהיא לא יזכו להטבה.
2. עובדים נאלצים להחזיק רכב, גם כשהיו מעדיפים שלא לעשות כן, אלמלא שכרם היה תלוי בכך.
3. מרגע שיש לעובד רכב, ממילא הנסועה ברכב הפרטי עולה שלא לצורך. שימוש בתחבורה ציבורית ע"י בעלי זמינות רכב פרטי: מסקר שנערך בנושא, מסתבר כי רק 5.5% מבעלי רשיונות נהיגה שעמדו לרשותם רכב פרטי בעת ביצוע נסיעה, וויתרו עליו לטובת תחבורה ציבורית בנסיעות בתחומי מטרופולין ת"א. השיעור המקביל בנסיעות הבין-עירוניות בכל הארץ: 8.6%.

¹ המאמר מבוסס על חוות דעת משפטית בנושא מעמדן המשפטי של הוראות החשב הכללי בדבר החזר הוצאות רכב שנכתב ע"י שירה שחם ואשר סילבר מהקליניקה לפרקטיקה ומדיניות סביבתית, אוניברסיטת בר-אילן בהנחיה של עו"ד חנן מנדל, הפקולטה למשפטים, אוניברסיטת בר-אילן ותמר קינן, עמותת "תחבורה היום ומחר".

4. המדינה משלמת מחיר יקר על מקומות חניה לעובדים, גם במקומות בהם מחיר החניה מגיע לעלות של כ-500 ש"ח לחודש לעובד.

5. הגדלת הנסועה ברכב הפרטי מעצימה את הגודש בכבישים, מייצרת זיהום אויר מיותר, ופוגעת בקידום התהליך שהמדינה מעוניינת בו, של מעבר לשימוש בתחבורה הציבורית.

כמו בנושאים רבים אחרים, גם בנושא השימוש ברכב הפרטי, המדינה מזגזגת ומציגה מדיניות לא קוהרנטית. מאמר זה יציג את הבעייתיות של הוראת החשב הכללי שעניינה החזר הוצאות רכב לעובדים.

הזכאות להחזר הוצאות לבעלי רכב שירות ואישי

תשלום החזר הוצאות רכב לבעלי רכב שירות ואישי מותנה בכך שלעובד רכב כשיר ומורשה, בבעלותו המלאה (או בבעלות בן זוגו) במשך כל השנה, ושהוא בעל רשיון נהיגה בר תוקף ברכב זה.

ההוראה, שחוזרת לאורך השנים² בכל חוזרי החשב הכללי המטפלים בהחזרי נסיעות, קובעת כתנאי להחזר הוצאות רכב: הוכחת בעלות של העובד או של בן זוגו על רכב והחזקת רשיון נהיגה בר תוקף. בהעדר הוכחה כאמור, העובד יזכה להחזר קצובת נסיעה ששיעוריה נמוכים בצורה משמעותית משיעורי החזר הוצאות רכב.

תשלומי אחזקת רכב למרכיביו השונים ולפי דרגות תשלומים (חוזרי החשב הכללי, משרד האוצר)

רכב שרות	סוג תשלום	תשלום חודשי ממוצע	תקרת תשלומים שנתית
	ביטוח רכב, חובה ומקיף		7000
	אגרת רישוי		1339
רכב שרות א'	תשלום בסיסי לרכב שרות	676	8112
רכב שרות ב'	תשלום בסיסי לרכב שרות	948	11376
רכב שרות ג'	תשלום בסיסי לרכב שרות	1155	13860
רכב שרות ד'	תשלום בסיסי לרכב שרות	1331	15972
	דרכים קשות		

² ההוראה מובאת כאן כפי שמופיע בחוזרי הרענון לאורך השנים. נוסחה המקורי של ההוראה משנת 1980 הינו כדלהלן: תשלום החזר הוצאות מותנה בכך שלעובד רכב כשיר ומורשה, בבעלותו המלאה (או בבעלות בן-זוגו) במשך כל השנה, ושהוא בעל רשיון נהיגה בר-תוקף ברכב זה. לא ישולם החזר הוצאות בעד תקופה בה לא התמלאו תנאים אלה.

1060	עד 2000 ק"מ בשנה	ק"מ ממאגר	
25371			סה"כ לרכב שרות ד'

הוראה זו מפלה לטובה את בעלי הרכב, ובפועל מתמרצת עובדים לרכוש מכוניות ולהשתמש בהן. יטען הקורא התמים כי בסך הכל מדובר בבעלות על רכב ולא על עידוד הנסועה. אולם נוצרים התנאים לעידוד הנסועה ברכב כאשר מצטרפים שלושה תנאים:

1. העובד חייב להחזיק ברשותו רכב,
2. להיות בעל רשיון נהיגה בר תוקף,
3. ומקבל מקום חנייה בחינם בצמוד למקום העבודה (שאף אם יוותר עליו לא יקבל כל תגמול),

אין זה המקום להרחיב, אולם עידוד הנסועה ע"י המדינה הינו מצב בלתי סביר, שבשעה שהמדינה עושה מאמצים רבים להפחית את היקפי הנסועה ומכירה בבעיות סביבתיות רבות, כגון: זיהום אויר גבוה, גודש בכבישים, פגיעה בשטחים פתוחים, רעש ועוד.

על כל אלה נוספת פגיעה בעיקרון השוויון. נראה, ראשית, שהחזר הוצאות רכב לעובדים מהווה טובת הנאה, כפי שהדבר מוגדר בדיני המסים, ובהמשך ישיר לכך נראה את הפגיעה בעקרון השוויון.

האם מדובר במרכיב שכר?

בפרק זה נבחן האם הוראת החשב הכללי בדבר החזר הוצאות רכב לעובדים מהווה למעשה טובת הנאה. שאלה זו תבחן במסגרת דיני המיסים, העוסקים בנושא זה, כפי שהדברים מופיעים בפקודת מס הכנסה³.

במידה ונוכיח כי אכן החזר הוצאות רכב מהווה **טובת הנאה**, משמעות הדבר היא כי מדובר **בשכר** לכל דבר, דהיינו הכנסת עבודה אשר מחוייבת במס הכנסה. או אז, נוכל להדרש לשאלה מדוע שני אנשים בעלי כישורים זהים, המבצעים עבודה זהה, יקבלו שכר שונה – בדמות אותה טובת הנאה - וזאת רק בשל היות האחד בעל רכב ורשיון נהיגה והיות השני משולל כל זאת. לאור זאת נבדוק האם יש בכך משום אפליה פסולה הפוגעת בזכות השוויון.

נפתח, אם-כן, בשאלה האם ההוראה בדבר החזר הוצאות רכב מהווה טובת הנאה, כפי שהדברים מופיעים בדיני המיסים.

תשלומי שכר לעובדים היוו מאז ומתמיד מקור ל"תכנוני מס" שונים בין המעביד לעובדו, במטרה להעניק לעובד טובות הנאה "נטו", כך שהכנסתו תגדל ואילו המעביד לא יצטרך להגדיל באופן ניכר את ההוצאה.

³ פקודת מס הכנסה [נוסח חדש].

כתוצאה מכך נעשו "סידורים" של הענקת טובות הנאה לעובדים, אשר נקראו בשמות שונים, כגון כיסוי הוצאות רכב, טלפון, ספרות, חינוך וכד', המהווים מחד גיסא הוצאה למעביד ומאידך גיסא הכנסה פטורה ממס לעובד.

תיקון מספר 22 לפקודת מס הכנסה⁴, אשר ניתן לראותו כרפורמה הגדולה ביותר במס בישראל עד לאותו מועד, בא בעקבות המלצות ועדה בראשות פרופ' ח' בן-שחר. עד לרפורמה זו, שימשו הכנסות עבודה בידי העובדים והמעבידים להעברת תשלומים הפטורים ממס באמצעות תשלום "תוספות" שונות. הרפורמה שינתה את גישת היסוד, ופקודת מס הכנסה אינה מכירה עוד בהוצאות מסויימות בגין השתתפות בהחזקת רכב, שיחות טלפון וכו' של עובדים. הוצאות שונות של העובד, שעליהן קיבל החזר מן המעביד והיו פטורות ממס - מעתה נחשבו, מכניסת הרפורמה לתוקף, כהכנסות העובד לכל דבר ולפיכך חוייבו במס, ואילו מקום בו לא ניתן לייחס הכנסות לעובד, לא הוכרה ההוצאה למעביד.

מערכת המס רואה את החזר ההוצאות כמרכיב טובת הנאה לכל דבר

סעיף 2 לפקודת מס הכנסה, אשר תוקן במסגרת רפורמה זו, מגדיר מהם מקורות ההכנסה החייבים במס:

2. מקורות הכנסה

מס הכנסה יהא משתלם, בכפוף להוראות פקודה זו, לכל שנת מס, בשיעורים המפורטים להלן, על הכנסתו של אדם תושב ישראל שהופקה או שנצמחה בישראל או מחוץ לישראל ועל הכנסתו של אדם תושב חוץ שהופקה או שנצמחה בישראל, ממקורות אלה...

(2) עבודה

(א) ... כל טובת הנאה או קצובה שניתנו לעובד ממעבידו;

תשלומים שניתנו לעובד לכיסוי הוצאותיו, לרבות תשלומים בשל החזקת רכב או טלפון, נסיעות לחוץ לארץ או רכישת ספרות מקצועית או ביגוד, אך למעט תשלומים כאמור המותרים לעובד כהוצאה; ... והכל - בין שניתנו בכסף ובין בשווה כסף, בין שניתנו לעובד במישרין או בעקיפין או שניתנו לאחר לטובתו.

מסעיף זה עולה כי יש לשלם מס על הכנסה מעבודה, אף אם אינה בדמות משכורת אלא מגולמת בצורה של טובת הנאה, וכי דינם של כסף ושווה כסף זהה לעניין זה. בנוסף, סוברים המלומדים שמשמעות סעיף זה היא כי תשלומים שניתנו לעובד לכיסוי הוצאות הרכב הינו מקרה פרטי של טובת הנאה המופיעה בתחילת הסעיף, הניתנת מן המעביד לעובד.

"כל טובת הנאה או קצובה שניתנו לעובד ממעבידו"- לשם הקביעה האם מדובר ב"טובת הנאה" אשר תגרור חיוב במס כהגדרתה בסעיף, נקבע בפסיקה מבחן "נוחות המעביד"⁵. מבחן נוחות המעביד קובע כי אם טיבו של התפקיד מצריך את העובד להזקק למצרך או לשירות, אזי טובת

⁴ חוק לתיקון פקודת מס הכנסה (מס' 22), התשל"ה-1975, ס"ח תשל"ה 168.

⁵ ע"א 545/59 דן אגודה שיתופית בע"מ נ' פיש ת"א, פ"ד יד(3) 2088. עמ"ה (חי) 20/76 רזניק נ' פ"ש חיפה, פד"א ח 473.

ההנאה או הקצובה איננה מהווה הכנסת עבודה החייבת במס. לעומת זאת, כאשר טובת ההנאה ניתנת כחלק מהתמורה המשתלמת לעובד תמורת שירותיו, הרי היא בגדר הכנסת עבודה החייבת במס.

במקרה דנן המעביד מחזיר לעובד את הוצאות המס של השימוש ברכב, וכיוון שכך הרי שהדבר מלמד כי בפועל ישנה הכרה של המעביד בכך שמדובר בטובת הנאה. אילו המעביד סבר כי זו אינה טובת הנאה, הרי שלדידו – לאור מבחן "נוחות המעביד" – לא היתה זו הכנסת עבודה החייבת במס ולכן לא היה מחזיר את הוצאות המס. כיוון שהמעביד משלם אף את הוצאות המס ניתן לומר כי הוא עצמו מכיר בכך שטיבו של התפקיד איננו מצריך שימוש ברכב בהכרח, אלא זו טובת הנאה הניתנת לעובד כחלק מהתמורה המשתלמת תמורת שירותיו, ולפיכך חייבת במס.

מעבר לכך, רבים הם העובדים המקבלים החזר הוצאות רכב מבלי שתפקידם אכן מצריך שימוש ברכב דווקא.

"תשלומים שניתנו לעובד לכיסוי הוצאותיו" – כוונת הוראה זו של סעיף 2(2) היא שיש לשלם מס על תשלומים שניתנו לעובד לכיסוי הוצאותיו שלו, אך לא מדובר על תשלומים אשר הוחזרו לעובד שעה שהוציא הוצאות למען מעבידו. במידה והעובד הוציא למען המעביד הרי שניתן לראות בכך מעין "הלוואה" שנתן העובד למעבידו, דוגמת עובד שרכש מכיסו חומרי גלם בעבור מעבידו ולא ישלם מס על כספי הקניה המוחזרים לו.

מאידך, קובע הסעיף כי **עובד המקבל כיסוי הוצאות נסיעה שלא נעשתה לצרכי המעביד, או לשם ייצור הכנסת עבודה, ישלם מס בגין החזר זה.** מדובר למעשה ב"טובת הנאה" שלא ניתנה כהחזר כסף ממש⁶.

"לרבות תשלומים בשל החזקת רכב... אך למעט תשלומים כאמור המותרים לעובד כהוצאה" – השימוש המוגבר שנעשה בעבר ב"החזר הוצאות", כפי שמתואר לעיל, הביא לקביעה סטטוטורית של מספר מקרים, בהם ייחשב התשלום כניתן לעובד לכיסוי הוצאותיו, ולכן חייב במס מכח סעיף 2(2) לפקודת מס הכנסה.

המקרה הראשון המובא בפקודה לעניין זה הינו "תשלומים בשל החזקת רכב". מדובר בתשלומים שניתנים לעובד בעבור שימוש ברכבו הפרטי הן לצרכי עבודתו והן לצרכיו הפרטיים, כפי שמתרחש בענייננו. אם-כן, מה משמעות הסייג הפוטר את העובד מתשלום מס על תשלומים המותרים לו כהוצאה? האם לסייג זה השלכות כלשהן על החזרי הוצאות רכב?

סעיף 17 לפקודת מס הכנסה קובע:

17. הניכויים המותרים

לשם בירור הכנסתו החייבת של אדם ינוכו... יציאות והוצאות שיצאו כולן בייצור הכנסתו... ולשם כך בלבד.

⁶ א' רפאל מס הכנסה חלק א' (מהדורה שלישית, תשנ"ד) 81.

דהיינו על-מנת לקבוע מהי ההכנסה החייבת במס יש להוריד מסכום ההכנסה את ההוצאות שהוצאו אך ורק לשם ההכנסה. ניתן יהיה לטעון כי הוצאות הרכב, במקרה של נסיעה בתפקיד, הוצאו לשם ההכנסה ולכן ניתן לנכותן מן הסכום הכולל אשר יחוייב במס, אולם לכלל זה ישנו חריג כאשר מדובר בהוצאות רכב.

חריג זה מופיע בתקנה 4 לתקנות מס הכנסה (ניכוי הוצאות רכב)⁷ :

4. אי התרת הוצאות לעובד

לא יותרו בניכוי הוצאות החזקת רכב שהוצאו בייצור הכנסת עבודה.

מסביר המלומד יי גרוס¹³ כי מכך ניתן להסיק שהחזר הוצאות החזקת רכב ייחשב בכל מקרה כ"הכנסת עבודה" רגילה בידי העובד, והסייג בסעיף 2(2) לפקודת מס הכנסה, הממעט מן הכלל תשלומים המותרים לעובד כהוצאה, לא יחול על הוצאות אלו.

פקודת מס ההכנסה מגלה כי בעיני המחוקק תשלום הניתן לעובד לכיסוי הוצאות הרכב מהווה טובת הנאה, אשר מחוייבת במס ככל הכנסה אחרת מעבודה. ראינו, אם כן, כי טובת ההנאה היא למעשה משכורת המגולמת בצורת החזר הוצאות רכב.

האם קיימת פגיעה בעיקרון השוויון?

כעת נבחן בצורה מעמיקה את שאלת השוויון במקום העבודה. לאחר שהראנו כי הוראת החשב הכללי בדבר החזר הוצאות רכב מהווה טובת הנאה, ואינה שונה ממתן משכורת רגילה. לאור הקביעה כי מדובר בשכר לכל דבר, הרי שעלול להוצר מצב בו שני אנשים בעלי כישורים זהים, המבצעים עבודה זהה לחלוטין, יקבלו שכר שונה – לעתים בפער משמעותי ביותר - רק בשל קביעת הקריטריון להחזר ההוצאות, הדורש הוכחת בעלות על רכב ורשיון נהיגה בר תוקף. נשאלות אם כן שתי שאלות עוקבות. ראשית, מהו מעמדו המשפטי של השוויון, היקפו, טיבו וחשיבותו, כפי שהדברים באים לידי ביטוי בישראל. ושנית, האם בהוראת החשב הכללי יש משום אפליה פסולה הפוגעת בזכות השוויון. נשים דגש על פגיעה אפשרית בשתי קבוצות: נשים ונכים.

הפגיעה יכולה לנבוע בין השאר מן הדרישה להוכחת רשיון נהיגה בר תוקף, שכן עובד עיוור, למשל, אשר אינו יכול לנהוג ברכב, לעולם לא יוכל לקבל שכר זהה לזה של עובד שאינו עיוור, למרות שהשניים מבצעים עבודה זהה לחלוטין. באופן דומה, סיכווייה של אשה לקבל את חלק השכר המבטא את החזר הוצאות הרכב פחותים משמעותית מסיכווייו של גבר המבצע עבודה זהה לזו שלה, כיוון שנתונים סטטיסטיים מצביעים על פערים משמעותיים בין מספר הגברים המחזיקים רשיון נהיגה לבין מספר הנשים.

הזכות לשוויון בעבודה

⁷ תקנות מס הכנסה (ניכוי הוצאות רכב), התשנ"ה-1995, ק"ת 586.

הזכות לשוויון בעבודה קיבלה ביטוי כזכות יסוד במערכת המשפט הישראלית, כמו גם במערכת המשפט הבינלאומית.

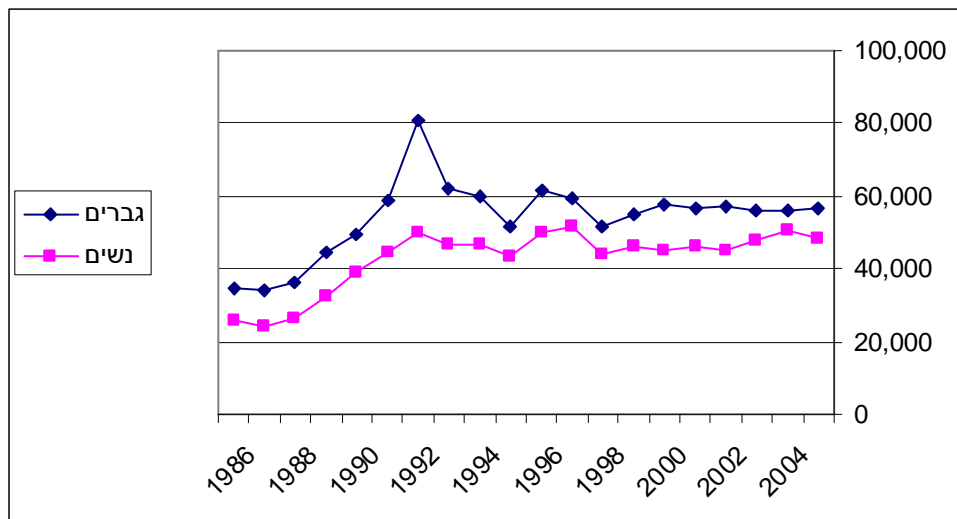
בישראל, הזכות לשוויון בעבודה משתקפת בהיררכיה המשפטית בשני אופנים מרכזיים:

1. מעוגנת כזכות יסוד חוקתית על-חוקית, הנתמכת בידי חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו וחוק יסוד: חופש העיסוק. רמה זו הינה הגבוהה ביותר בהיררכיה המשפטית. בסעיף זה נכליל גם את עיגונה כזכות יסוד הלכתית, אשר הוכרה ופותחה ע"י בתי המשפט.

2. מעוגנת כזכות יסוד חוקית, כשזו מתגבשת בחקיקה רגילה של הכנסת. דוגמא לכך הינו חוק שכר שווה לעובדת ולעובד.

מהות השוויון בעבודה, המובטח כזכות יסוד, היא רחבה ומכילה בתוכה גם את השוויון ביחס ובסיכוי וגם את השוויון בתוצאות⁸. המושג שוויון, פירושו שוויון רלוונטי, הדורש להעניק יחס שווה לשווים ויחס שונה לשונים ביחס התואם את השוני בנייהם. באופן זה, יתכן מצב בו יהיו קבוצות אשר השוני בנייהן יהיה רלוונטי, ולפיכך יכתוב בצדק התייחסות שונה. טענה כי אין בכך אפליה, משום שלנשים יש סיכוי שווה להחזקת רשיון נהיגה וכי קביעת הקריטריונים לא מצביעה מפורשות על תשלום שכר רק בשל היות העובד גבר – דינה להדחות, כיוון שכאמור הלכה פסוקה היא שיש להבטיח שוויון גם בתוצאות. במבחן התוצאה, כאמור, נשים בישראל מחזיקות בפחות רשיונות נהיגה מגברים, למרות ייצוגם השווה באוכלוסיה, ולפיכך קיימת במקרה זה אפליה דה-פקטו. מסקנה זו נכונה גם בכל הקשור לנכים, אשר מחזיקים אף הם בפחות רשיונות נהיגה.

מספר מקבלי רשיונות נהיגה בקרב גברי ונשים בישראל בין 1988 ל2004 (למ"ס)

בנוסף, ניתן לטעון כי הוראה זו מפלה מעצם טיבה, כיוון שעצם הבעלות על רכב - עדיין אין בה כדי להוכיח שימוש בו בפועל לצורך נסיעה בתפקיד. יתכן מצב בו עובדים בעלי רכב יוכלו לנסוע

⁸ ראה בג"צ נבו וכן ראה פרשת חזין.

בתחבורה ציבורית וליהנות מהחזרים גבוהים, לעומת עמיתיהם שאינם בעלי רכב ושעבור אותה ההוצאה של נסיעה בתחבורה ציבורית, יקבלו החזרים לפי תעריף הנסיעה בתחבורה הציבורית. אין כאן טענה בדבר הפלייה מכוונת, אך כבר קבע בית המשפט⁹ כי "הפסול הוא בתופעת ההפליה של נשים, כעובדה מוכחת, והפליה היא פסולה גם כשאינן ביסודה כוונה להפלות".

שוויון בעבודה כזכות חוקית:

השוויון בעבודה כזכות יסוד חוקית מוסדר בחוק שוויון ההזדמנויות בעבודה, התשמ"ח-1988¹⁰, ומושלם על ידי מגוון הוראות חוקיות המתקיימות בצדו. העיקרית שבהן היא חוק שכר שווה לעובדת ולעובד, התשנ"ו-1996¹¹. סעיף 2 לחוק שוויון ההזדמנויות בעבודה מדבר על שכר עבודה:

איסור הפליה, (א) לא יפלה מעביד בין עובדיו או בין דורשי עבודה מחמת מינם, נטייתם המינית, מעמדם האישי, הריון, היותם הורים, גילם, גזעם, דתם, לאומיותם, ארץ מוצאם, השקפתם, מפלגתם או שירותם במילואים... בכל אחד מאלה:

סעיף 2 ממשיך וקובע כי: (ב) לענין סעיף קטן (א)... רואים כהפליה גם קביעת תנאים שלא ממין העניין. בהוראה זו נאסרה אפליה עקיפה. המשמעות המיידית של פסילת תנאי שלא מן המניין היא, כי כל תנאי שאינו מתייחס לביצוע התפקיד ייחשב לתנאי מפלה, אם יש לו תוצאה פוגעת בקשר לקבלה לעבודה או לתנאי עבודה. כך למשל בענייננו, ניתן לומר כי קיום תנאי של הוכחת בעלות על רכב, המשפיע על החזר כספי שהינו חלק מן השכר הוא אינו ממין העניין, וככזה הוא תנאי מפלה.

כיום ניתן לתבוע השוואת שכר בעד עבודה שווה, במקביל, גם מכח חוק מיוחד האוסר אפליה בשכר מטעם מין: "חוק שכר שווה לעובדת ולעובד". האפשרות הגלומה בחוק זה הינה רחבה יותר מזו של חוק שוויון ההזדמנויות בעבודה, מאחר שהיא מאפשרת תביעה להשוואת שכר גם בגין עבודה שוות ערך ולא רק בגין עבודה שווה.

לפי סעיף 2 לחוק יש להשוות את שכר העובדת והעובד גם בפרמטרים הנלווים, אשר בסעיף זה הוגדרו באופן נרחב ביותר, וכוללים בין השאר טובות הנאה מכל סוג שהוא, תשלומים לכיסוי הוצאות ותשלומים בשל החזקת רכב.

ממוצע החזרי הוצאות חודשיים לגברים ונשים בקרב עובדי מדינה (משרד האוצר, 2006)

בדירוג המח"ר	בדירוג המנהלי	עבור כלל עובדי המדינה	
1,211	761	795	נשים
1,519	898	1,065	גברים

⁹ השופט מצא בבג"צ שדולת הנשים.

¹⁰ ס"ח התשנ"ה, 95.

¹¹ ס"ח התשנ"ו, 230. (להלן: חוק שכר שווה לעובדת ולעובד)

125%	118%	133%	יחס גברים/נשים
------	------	------	-------------------

קיימת אפליה בין המינים בכל הנוגע לטובת הנאה, המהווה גמול הקשור לעבודה, לאור הנתונים המוכיחים כי מספר הנשים המחזיקות ברשיונות נהיגה נמוך באופן משמעותי מזה של הגברים וכאשר החזקת רשיון בר-תוקף הינו תנאי לקבלת ההטבה, הרי שנוצרת בפועל אפליה בין המינים בתשלום שכר עבודתם. בנוסף לכך, ניתן לראות בדו"ח הוצאות השכר בשירות המדינה (נספח ד), אשר ראה אור בימים אלו, כי בפועל גם ממוצע החזר ההוצאות לנשים תמיד נמוך במאות שקלים מן החזר הניתן לגברים.

סיכום

הוראת החשב הכללי בדבר החזר הוצאות רכב מפלה לטובה את בעלי הרכב ורשיונות הנהיגה, ובפועל מתמרצת עובדים לרכוש מכוניות ולהשתמש בהן.

ההצעה האלטרנטיבית היא לתת את המענק הזה לכולם ללא הבחנה, בין אם הם בעלי רכב ובין אם לאו. משיחה עם נציגי אגף התקציבים במשרד האוצר עולה תמונה מורכבת. קיימת במשרד הבנה כי יש צורך לשנות הנושא אולם קיימות שתי בעיות אשר מהוות את הקושי ביישום הדבר.

1. ההכרה ע"י המדינה כי מדובר במרכיב שכר לכל עניין ודבר, וכך גם נדרשת הכרה במרכיב שכר זה לצורכי פנסיה.

2. קיימת תיקרת תשלומים למרכיב זה שהינו גבוהה בהרבה מהתשלום הממוצע הניתן בפועל לעובד. מתן שכר שיחליף מרכיב אחזקת רכב יעמוד בדרישת העובדים לקבל פנסיה עבור תשלום זה וכן יישור התשלומים לתקרת החזרים ולא לממוצע החזרים שניתן עד היום.

שני מרכיבים אלה מונעים מאגף התקציבים מלקדם הנושא ולפתוח בדיוני שכר. גם הממונה על השכר רואה קושי בשינוי, בהתאם למכתב המוצג להלן.

מדינת ישראל
משרד האוצר

הממונה על השכר והסכמי העבודה

ט"ו בחשון התשס"א
14 בנובמבר 2000
ש.כ. 4768-2000

לכבוד:
מר יואב טנג'יד ונבי תמר קיץ
תחבורה 2000

הנדון: עיגור השימוש בתחבורה עיבורית כרכב עובדי המדינה
מכתבסכס כיום 11.10.00

1. אנו שקלנו בעבר את ההצעה שתארתם במכתבכם, מהסיבות שציינתם ונסיבות רבות אחרות, אך לאחר בחינת כל האפשרויות הגענו למסקנה שביצוע מולך זה בתחום יחסי העבודה יהיה בעייתי, עקב שינוי תנאי התעסקה של העובדים הובאים להחזקת הרכב כיום.

2. אנו שוקלים ליצור הסכם "דור ב'" אשר למי עובדים בשירות העיבורי יועסקו בתנאים שונים, כשכר גבוה יותר אשר לא יכלול החזקת רכב - אך לזה דרושה הסכמה של האיגודים המקצועיים וההסתדרות.

מכבוד רב,

יואל ריכלסקי

רח' קפלן 1 ירושלים 91131 ת.ד. 13185 טל': 02-5317111 פקס': 02-6528360
אוחזר ברשת : www.mof.gov.il

לאור זאת, הצעדים הראשוניים שיש לנקוט הם :

1. להקים צוות עבודה שיציע פתרונות שיפסיקו את המחדל של קישור מרכיבי השכר להחזקת רכב בפועל.
2. מתן אפשרות לפדיון חנייה על ידי העובדים, כך שאם לא ישתמשו במקום החנייה המוקצה להם, הם יוכלו לקבל תשלום חליפי.
3. חקיקת חוק האוסר שימוש בהחזרי הוצאות רכב כמרכיב שכר.

על המדינה לשמש דוגמא, ולבצע את מדיניותה שלה.